

socialmedicinsk tidskrift

sextionde årgången häfte nr 1 1983

Sturegatan 4, Sundbyberg. Tfn 08/98 40 44
Postadress: 172 83 Sundbyberg
Postgiro 1179-1

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare
Ann Appelgren, red. sekr.,
Brita Bahrton, bitr. red. sekr.
Elisabeth Natt och Dag, expedition

Redaktionsutskott:

Erik Allander, professor i socialmedicin, Huddinge
Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping
Arne Borg, socialdirektör, Stockholm
Axel Gisslén, kommunalråd, Örebro
Gunnar Häggberg, socialchef, Falun
Olle Höök, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg
Sven-Olof Isacson, professor i socialmedicin, Lund
Willy Karlsson, socialchef, Örebro
Bengt Lindegård, professor i socialmedicin, Göteborg
Gunnar Lindgren, professor em. i socialmedicin, Lund
Ivan Magnusson, socialdirektör, Uppsala
Bengt Scherstén, professor i allmänmedicin, Lund
Leif Svanström, professor i socialmedicin, Stockholm
Gösta Tibblin, professor i allmänmedicin, Uppsala
Villy Wiklund, socialchef, Östersund

Förebyggande arbete — i lagens namn

Den 1 januari 1983 trädde en ny hälso- och sjukvårdslag i funktion. Den betonar bl a huvudmannens ansvar icke bara för den sjukvårdande verksamheten utan också för den förebyggande.

De svenska landstingen förväntas med kraft organisera, genomföra och kanske också utvärdera en förebyggande verksamhet. Dels kommer den förebyggande verksamheten att omfatta en allmänt miljöinriktad hälsovård dels en individinriktad.

Organisatoriskt blir det primärvården som tillsammans med primärkommunen skall ansvara för det förebyggande arbetet. Primärvården å sin sida förväntas ha stöd från sk samhällsmedicinska enheter eller hälsovårdsenheter — ett ämnesområde som nyligen avhandlats i Socialmedicinsk tidskrift.

Vilka former det förebyggande arbetet rent konkret kommer att ta, kommer säkert att variera från landsting till landsting och från primärvårdsområde till primärvårdsområde. I den första utvecklingen är det att hoppas på att de samhällsmedicinska enheterna kan presentera ett sådant underlag om hälsotillståndets fördelning inom områdena att det kan ligga till grund för en genomtänkt, riktad och välorganiserad hälsofrämjande verksamhet. Vi får också räkna med att det blir primärkommunernas socialtjänst och dess miljö- och hälsovårdsförvaltningar som blir främsta samarbetspartners.

Utvecklingsarbetet inom det förebyggande området i Skaraborgs läns landsting kommer säkert att stå modell för många andra landsting. Det är främst där man under de senaste 10 åren systematiskt genomfört ett utvecklingsarbete. Från en början baserades detta enbart på basen av en central enhet, hälsovårdsenheten. Men sedan några år tillbaka också med hjälp av speciellt utbildad personal inom varje primärvårdsområde. Hälsoplanerare med samhällsvetenskaplig grund kommer säkert att som i Skaraborgs län bli en väl företrädd ny yrkeskategori när landstingen i sitt behov av planeringsunderlag måste göra epidemiologiskt orienterade analyser av både den lokala "samhällsprofilen" och "hälsoprofilen" i det "samhällsdiagnostiska arbetet".

Ett område som speciellt inom primärvården kommer att utvecklas är hälsoupplysningen och flera landsting kommer att som i Skaraborg satsa på specialutbildade hälsoupplysningsledare men det som framförallt krävs är ett markant ökat engagemang hos den nuvarande sjukvårdspersonalen.

I detta temanummer om förebyggande arbete i den nya lagens anda, som baserar sig på de inlägg som gjordes i samband med Svensk socialmedicinsk förenings vetenskapliga höstmöte i september 1982, summeras de hittillsvarande erfarenheterna både i ett mer långsiktigt perspektiv som i Urban Janlerts och Finn Diderichsens inledande artikel om preventionens historia som i det senaste decenniets utvecklingsarbete. Carl-Gunnar Eriksson beskriver också i samma inledande block sin syn på hälsans ideologi och praktik och Sune Nyström och Olle Bygren allmänhetens syn på hälsobefrämjande åtgärder.

Dessa inledande tre artiklar får ses som bakgrund till de erfarenheter som därefter beskrives.

Anders Romelsjö beskriver prevention av alkoholproblem sett ur distriktsläkarens ögon. Problemet tillhör våra allra största samhällsproblem och dess aktualitet för primärvården i den nya lagens anda är hög.

Skaraborgs län har lämnat sex bidrag till detta temanummer, vilket sålunda understryker den centrala roll landstinget spelar i dessa frågor. Lothar Schelp och Bjarne Jansson beskriver i två artiklar olycksfallsförebyggande arbete. På basen av ett seminarium om förebyggande av

lösningssmedelsskador redovisar Bo Haglund och Bjarne Jansson sina erfarenheter. Anders Bolin summerar erfarenheterna av att arbeta förebyggande inom primärvården i Vara, där man inom Skaraborgs län haft längst erfarenhet.

Jonas Åberg har utvärderat ett pedagogiskt försök att komma till rätta med ryggbesvär och Bengt Wramner samt Kristina Pellmer-Wramner gör en översikt av företagshälsovården och tobaksfrågan.

Som ett exempel på ett nationellt register att användas i hälsoplaneringsfrågor beskriver Bengt Wramner, Elisabet Lagerlöf och Elisabet Broberg informationssystemet om arbetsskador (ISA). James Winoy redogör för några grundläggande modeller vid utvärdering av hälsoarbete.

Under de senaste åren har Svensk socialmedicinsk förening inom sitt vetenskapliga program ägnat det förebyggande arbetet stort intresse. Det var flera som vid "höstmötet" framförde sin tveksamhet inför alltför långtgående entusiasm för landstingens möjligheter att på allvar satsa på det förebyggande arbetet. Risken är att man satsar för mycket på individuell prevention och "glömmer bort" de internationella goda erfarenheterna av ett mer samhällsarbetsorienterat förebyggande arbete, tex som vid Nord-Karelenprojektet i Finland. Inom socialvården i Sverige har man nu mer än ett decenniums erfarenhet av samhällsarbete och Viveca Urwitz summerar avslutningsvis i detta temanummer erfarenheter av detta. Dessa manar till eftertanke och framför allt till att vidga vyerna utanför den egna huvudmannens ansvarsområde antingen den heter socialtjänst i primärkommunen eller primärvård i landstingskommunen.

Samhällsarbete antingen i lokalsamhället eller för grundläggande strukturella förändringar är självfallet de mest effektiva förebyggande åtgärderna. Även om ett sådant arbetssätt ligger längre från sjukvårdens och socialtjänstens vardagsarbete måste man besinna att detta också är

ETT FÖREBYGGANDE ARBETE – I LAGENS NAMN.

Leif Svanström

Ansvarig för detta temanummer har varit Leif Svanström, professor i socialmedicin vid Karolinska institutet och tillika ordförande i Svensk socialmedicinsk förening.

Prenumerera nu på Socialmedicinsk tidskrift för 1983